

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО
СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ В ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

© Кондратенко О. О., 2016
<http://orcid.org/0000-0003-1310-9681>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.194844>

У статті розкрито особливості формування культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей на заняттях з дисципліни «Англійська мова». Представлено основні результати формувального етапу проведеного експерименту формування культури ділового спілкування. У статті всебічно розглянуті й проаналізовані вправи й завдання, які впливають на формування культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей на заняттях з англійської мови. Визначено, що дисципліна «Англійська мова» має широкі можливості для розвитку у майбутніх фармацевтів професійно зорієнтованих ділових комунікативних умінь і навичок, збагачує лексичний запас мовними та мовленнєвими одиницями з семантикою ділового спілкування, розвиває вміння використовувати опановані засоби в англомовному спілкуванні, формує мовленнєвий діловий етикет, допомагає в отриманні соціально-психологічних і соціокультурних знань у студентів для розвитку їхніх культурно-ціннісних орієнтацій у діловому спілкуванні.

Ключові слова: культура, ділове спілкування, майбутній фармацевт, формувальний етап, педагогічний експеримент, дисципліна «Англійська мова».

Кондратенко О. А. Особенности формирования культуры делового общения будущих фармацевтов в процессе изучения иностранных языков.

В статье раскрыты особенности формирования культуры делового общения будущих специалистов фармацевтических специальностей на занятиях дисциплины «Английский язык». Представлены основные результаты формирующего этапа проведенного эксперимента формирования культуры делового общения. В статье всесторонне рассмотрены и проанализированы упражнения и задания, которые влияют на формирование культуры делового общения будущих специалистов фармацевтических специальностей на занятиях дисциплины «Английский язык». Определено, что дисциплина «Английский язык» имеет широкие возможности для развития у будущих фармацевтов профессионально ориентированных деловых коммуникативных умений и навыков, обогащает словарный запас языковыми и речевыми единицами с семантикой делового общения, развивает умение использовать эти средства в англоязычном общении, формирует речевой деловой этикет,

помогает в получении социально-психологических и социокультурных знаний у студентов для разви

Ключевые слова: *культура, деловое общение, будущий фармацевт, формирующий этап, педагогический эксперимент, дисциплина «Английский язык».*

Kondratenko O. O. The features of the forming business communication culture of future pharmacists in the process of learning foreign languages.

The article discloses the features of the forming business communication culture of the future pharmaceutical specialists at the discipline «The English language» lessons. The main results on the formative stage of the conducted experiment of the forming business communication culture have been presented. The exercises and the activities that effect on the forming business communication culture of the future pharmaceutical specialists at English lessons have been reviewed and analyzed comprehensively. It is underlined that the discipline «The English language» has wide opportunities to develop the professional and oriented business communication skills for the future pharmacists. The discipline «The English language» enriches the vocabulary and speech units with the semantics business communication, develops the ability to use the skills in English communication, forms speech business etiquette, as well as it helps students in getting social, psychological and cultural knowledge to develop their cultural and value orientations in the business communication.

Key words: *the culture, the business communication, future pharmacist, formative stage, pedagogical experiment, discipline «The English language».*

Постановка проблеми. У зв'язку із інтеграцією України у світовий освітній простір і можливостями здійснювати комунікацію на міжнародному рівні, суттєво зростають вимоги до професійного спілкування, ділових якостей і загальної культури фахівця, суттєвим компонентом якої є культура ділового спілкування. У зв'язку з цим, актуалізується необхідність якісної підготовки студентів фармакологічних спеціальностей до професійної діяльності, яка має комунікативну складову. Спілкування дозволяє кожному майбутньому фармацевту ідентифікувати себе як особистість, здатну до міжособистісного ділового взаєморозуміння. На наш погляд, уміння спілкуватися, досягати взаєморозуміння в процесі виконання професійних функцій і обов'язків є найважливішою основою високої ефективності праці в ситуаціях ділового спілкування [3]. Ми впевнені, що професійна діяльність майбутніх фармацевтів передбачає ефективну мовленнєву, соціокультурну взаємодію, пристосування до зміни зовнішніх і внутрішніх обставин. Звідси виникає питання про

конкурентоспроможного майбутнього фармацевта, який повинен володіти не тільки високими професійними якостями, а ще й мати сформовану культуру ділового спілкування [4].

Актуальним постає формування культури ділового спілкування у ВЗН на заняттях з дисципліни «Англійська мова», що слугує базою культурного самовдосконалення майбутнього фармацевта у професійній діяльності. Розв'язання цього завдання потребує перегляду, пошуку, обґрунтування, розробки і впровадження нових підходів до експериментального дослідження, метода якого полягає у формуванні культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень. Багатовимірну, стимулюючу роль культури ділового спілкування у професійній діяльності людини належним чином почали усвідомлювати вчені різних галузей наук – теоретики та фахівці-практики. Це знайшло відображення у розробках в галузі психології, етики, лінгвістики, педагогіки (В.І. Андреев [1], О.А. Баєва [2], О.О. Леонтьєв [5], А.В. Мудрик, Ю.І. Палеха, Н.В. Паніна, А.П. Панфілова [6], Г.М. Сагач [7], Т.І. Холопова, С.Л. Чернер, В.П. Шеїнов [9], Г.В. Щокін та інші) при професійній підготовці майбутніх фахівців різних спеціальностей. Однак невирішеною частиною цього досить актуального питання залишається формування культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей протягом педагогічного експерименту на заняттях з дисципліни «Англійська мова».

Мета статті – з'ясувати особливості формування культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей у процесі вивчення іноземних мов. Для вирішення вказаної мети поставили такі **завдання**: 1) визначити важливість і необхідність формування культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей на заняттях з англійської мови, 2) розглянути і проаналізувати вправи й завдання, які впливають на формування культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей на заняттях з англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Формування культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей здійснювалося у процесі вивчення такої дисципліни як «Англійська мова».

Ефективність формування культури ділового спілкування у процесі вивчення англійської мови, на нашу думку, залежить від: 1) чітко визначеної

мети навчання; 2) зорієнтованості навчального матеріалу на мету і терміни навчання; 3) комунікативної насиченості матеріалу, здатності розвивати і підтримувати інтерес до англійської мови і англійськомовних країн, мова якої вивчається; 4) визначених стратегій навчання.

Під час формування культури ділового спілкування майбутніх фармацевтів у процесі вивчення англійської мови ми передбачали залучення студентів до усної і писемної комунікації. Перед нами стояли такі завдання, як відбір і організація лінгвістичного матеріалу, конкретизація сфер і ситуацій спілкування, усних та писемних форм спілкування, розвиток комунікативних умінь, необхідні для того, щоб вступити у спілкування та здійснювати його в усній, писемній формах, відбір засобів і які забезпечують оволодіння комунікативною функцією мови.

Мовленнєва спрямованість навчання полягала в орієнтації процесу навчання на практичну мовленнєву мету (навчити діловому спілкуванню) та у відповідних шляхах її досягнення. У центрі уваги перебували не лише мовні, а й умовно-мовленнєві вправи, які вимагали від студентів не механічного промовляння, а цілеспрямованого мовлення. Безперечно, ініціювання вербального впливу можливе за умови зацікавленості у співрозмовнику і наявності особистісно значущої теми ділової розмови. Тому важливим завданням було формування дружнього емоційного клімату у студентській групі, стимулювання особистісної взаємодії студентів. За таких умов продуктивне оволодіння предметом вивчення і паралельний всебічний розвиток майбутніх фармацевтів значною мірою залежать від організації навчального діалогу на основі взаємної довіри і підтримки, уміння викладача англійської мови «вплести» в контекст неформального особистого спілкування навчальний матеріал (тексти, вправи, діалоги). Мовленнєвий матеріал групувався навколо проблем, що характеризують змістовий аспект майбутнього ділового спілкування студентів.

Функціональність навчання забезпечувалась відбором мовленнєвого матеріалу, адекватного процесу комунікації: а) відбір із тих сфер комунікації, до яких готуються студенти; б) відбір лексики не на основі глобальної частотності, а з урахуванням частоти її вживання у ділових ситуаціях професійної діяльності майбутнього фармацевта.

Не заперечуючи того, що навчальна мовленнєва діяльність є природною і реальною, ми вважаємо, що важливе значення для ефективного спілкування іноземною мовою у виконанні професійних завдань має створення у навчальному процесі комунікативних ситуацій, адекватних умовам майбутньої професійної діяльності. Таким чином, комунікативні ситуації у нашому дослідженні реалізовувалися за рахунок створення у завданнях з продуктивних видів мовлення – говоріння та письма – навчально-комунікативних ситуацій, де вказувалися (більш або менш експліцитно) комуніканти, їх стосунки та комунікативні наміри, а також обставини ділового спілкування.

Навчання діловому спілкуванню у процесі вивчення англійської мови полягало в організації групових (колективних) дій, які сприяли внутрішній мобілізації можливостей особистості студента. Студенти на заняттях з англійської мови активно спілкувалися один з одним, обмінювалися навчальною інформацією, розширюючи за рахунок цього власні знання, вдосконалювали комунікативні уміння і навички; між учасниками налагоджувалися сприятливі взаємовідносини, які слугували умовою і засобом ефективності навчання та творчого розвитку кожного студента.

Однак, збереження основних характеристик ділового спілкування, активізація комунікативної пізнавальної діяльності забезпечувалось завдяки вправам на рольове спілкування (наприклад: програйте діалог у аптеці між фармацевтом та клієнтом, у лікарні між доктором та провізором), специфіка якого полягає в тому, що воно зберігає всі соціально-психологічні характеристики реального ділового спілкування. Саме тому спілкування є для студентів метою їх мовленнєвих (або немовленнєвих) дій в умовах, максимально наближених до професійної діяльності.

У процесі формування культури ділового спілкування на заняттях з англійської мови студенти оволодівали значним обсягом знань, при цьому забезпечувалась легкість у сприйнятті навчальних текстів, цікавими вправами знімалася монотонність і підтримувалася тим самим мотивація під час опрацювання великої кількості лексико-граматичних явищ.

Формуючи у студентів культуру ділового спілкування на заняттях з англійської мови, ми намагалися реалізувати такі основні завдання: засвоєння студентами основ англійської ділової лексики; формування уміння вести бесіду англійською мовою в межах пропонованого мінімуму ділової фармацевтичної

лексики і мовного матеріалу; навчання розумінню оригінальних письмових і усних текстів, що відображають проблеми діяльності міжнародних фармацевтичних організацій, аптек, хімічних лабораторій; ознайомлення з особливостями національного ділового етикету; повідомлення певного обсягу країнознавчих знань, необхідних для перебування у країні, мова якої вивчається; формування таких практичних умінь, як уміння скласти діловий лист, вести ділові переговори, складання презентацій у Power Point тощо; залучення студентів до наукової діяльності (щорічної Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів «Актуальні питання створення нових лікарських засобів» у Національному фармацевтичному університеті (НФаУ), м. Харків, де працює автор).

Навчання будувалося за тематичним принципом з виділенням низки тем: «Професія фармацевта», «Хімія та її складові», «Вчені у галузі фармації», «Фармацевтичні заклади у США, Британії», «Система охорони здоров'я», «Лікарняна аптека», «Невідкладна допомога. Симптоми захворювань», «Медичне страхування», «Винахід та розвиток виробництва нових ліків» тощо. Кожна тема виступала у нашому дослідженні своєрідним мікроциклом навчання англomовного ділового спілкування, який передбачав проходження трьох етапів: введення матеріалу, його закріплення й тренування у спілкуванні, практика ділового спілкування. Трьом етапам відповідають три рівні управління мовленнєвою діяльністю студентів, які, в свою чергу, утворюють трирівневі групи комунікативних вправ.

У дослідженні вправа розглядається як засіб взаємодії викладача і студентів, опосередкована іншомовним матеріалом і певними міжособистісними відносинами. Всі характеристики взаємодії викладача і студентів відображають принципи комунікативного професійно орієнтованого навчання. Згідно з обраною класифікацією система комунікативних вправ передбачає три основні рівні: рівень керованого управління мовленнєвою діяльністю студентів – завдання визначають вибір і вживання конкретних мовних і мовленнєвих засобів; рівень часткового управління мовленнєвою діяльністю за рахунок відсутньої готової моделі вирішення комунікативного завдання; рівень мінімального управління – завдання лише обмежують сферу мовних і мовленнєвих засобів; вибір і вживання мовленнєвих засобів визначаються самими студентами, так як і стратегія комунікативної ділової

поведінки. Три рівні управління комунікативною діяльністю студентів утворюють трирівневі групи комунікативних вправ, які співвідносяться з трьома етапами кожного мікроциклу навчання, організованого за моделлю синтез-аналіз-синтез. Всі типи і підтипи вправ спрямовувалися на формування ділових комунікативних умінь і навичок усіх видів мовленнєвої діяльності й домінування усних форм іншомовного ділового спілкування.

Зауважимо, що процес навчання англомовного мовленнєвого спілкування ми будували таким чином, щоб у ньому враховувались особливості процесу цілепокладання у мовленнєвій діяльності, тобто: 1) чергувались завдання з конкретними і загальними цілями і 2) у формулюванні завдання був представлений мотив майбутньої професійної діяльності. Згідно з таким підходом, у завданні до вправ повинно чітко вказуватися, для чого студенти мають щось сказати, написати, прослухати або прочитати. Вмотивованість може бути суто комунікативною, комунікативно-рольовою, коли студент виконує у вправі певну роль, або ігровою, де мотивом є бажання виграти чи взяти участь у грі (маються на увазі вправи у формі навчальних дидактичних ігор) [8].

На заняттях з англійської мови під час вивчення кожної теми вправи на всіх етапах (ознайомлення з новим матеріалом, його тренування і використання у мовленнєвій діяльності) спрямовувались на всебічну диференціацію мовних одиниць із протилежним стилістичним забарвленням.

Безперечно, у зв'язку з відсутністю англомовного природного середовища, одним із першочергових завдань експериментального навчання було поповнення лексичного запасу студентів з тематики ділового спілкування англійською мовою. З цією метою кожним студентом упродовж усього періоду навчання складався тематичний словник, куди вносились нові слова, словосполучення, буквені скорочення. Для активізації нової лексики виконувались вправи на українсько-англійський, англо-український переклад, на підстановку пропущених слів. Вправи з граматики також містили відповідну нову лексику.

Розвитку компонентів культури англомовного ділового спілкування сприяла робота з англомовними текстами. Відтак, важливу роль мала правильна добірка текстів для студентів. Під час вибору текстів ми враховували специфіку професійної діяльності майбутніх фармацевтів, їхні особисті інтереси, нахили, вікові та індивідуально-психологічні особливості, проблемність текстів,

що активізує ділове спілкування між студентами. У роботі з текстами приділяли значну увагу розвитку правильності ділового мовлення, яка, як і в рідній мові, визначається через знання норм і правил літературної мови (норм вимови; норм наголосу, норм словотвору; морфологічних, синтаксичних, лексичних, стилістичних норм). З метою закріплення цих норм і правил прослуховували на заняттях аудіозаписи «живої» англійської мови з ділової тематики. Раціональне застосування аудіовізуальних засобів під час вивчення англійської мови, на наш погляд, певною мірою вирішує питання про створення штучного мовного середовища.

Безперечно, у процесі навчання широко застосовувалися сучасні засоби. З метою ознайомлення студентів із ситуаціями ділового спілкування у середовищі носіїв мови переглядали записи англійськомовних передач на фармацевтичну тематику. Для цього підбиралися передачі з проблемним змістом, наприклад, дебати між двома відомими англійськими фармацевтами. Більшість студентів відчували труднощі в розумінні оригінальної англійської мови в цих дебатах. Щоб студенти могли зрозуміти зміст дебатів, прослуховувалися записи фрагментами, по декілька разів зупинялися в найбільш складних місцях, спиралися на підказки «сильних» студентів, роз'яснювали незнайомі та найбільш складні для сприйняття слова і словосполучення. Переглянуті дебати «продовжувалися» в аудиторії подальшим обговоренням.

Під час формування у майбутніх фармацевтів культури ділового спілкування значна увага приділялася їхньому ознайомленню з культурою англійськомовних країн, нормами ділового етикету, культурно специфічними способами ділової поведінки, характерними для носіїв мови у певних комунікативних ситуаціях. Навчання нормативного ділового спілкування англійською мовою обов'язково повинно передбачати оволодіння національним етикетом ділового спілкування і загальноприйнятої поведінки. Важливо підкреслити, що засвоєння етикетних норм ділового спілкування англійською мовою відбувалося у процесі виконання студентами професійно орієнтованих вправ, які задавали професійний контекст і вимагали від студентів умотивованої комунікативної поведінки, наприклад, домовитися телефоном про зустріч із керівництвом фармацевтичної організації, надати консультацію щодо лікарського засобу, домовитися про інтерв'ю з провізором тощо.

Наведемо декілька вправ, які нами було запропоновано для формування на заняттях з дисципліни «Англійська мова» культури ділового спілкування майбутніх фахівців фармацевтичних спеціальностей:

1. Користуючись алфавітним списком фармацевтичних назв рослин, перекладіть такі словосполучення й запитайте їх наявність у провізора:

1) Насіння гірчиці. 2) Плоди кмину звичайного. 3) Квіти волошки. 4) Листя і корені красавки. 5) Трава полину гіркого. 6) Насіння мигдалю гіркого і мигдалю солодкого. 7) Бруньки берези. 8) Шишки хмелю. 9) Листя перцевої м'яти. 10) Ягоди журавлини. 11) Трава водяного перцю. 12) Кора дуба. 13) Плоди чорної смородини. 14) Коріння кульбаби.

2. Напишіть рецепт лікарського засобу англійською мовою і спитайте у лікаря, чи ви не помилилися.

Серцевий збір, який складається з 13 г. квітів глоду, 4 г. листків розмарину, 13 г. плодів глоду, 2 г. трави конвалії, 13 г. трави рути, 4 г. трави кропиви, 13 г. трави омели білої, 4 г. кореня дудника, 13 г. кореня спаржі, 13 г. кореня кульбаби з травою, 4 г. кореня валеріани, залити чашкою гарячої води, залишити на 10 хв. в закритій посудині і потім процідити. Пити по 1 чашці 3 рази на день як можна горячішим.

3. Напишіть назви препаратів англійською мовою і спитайте у свого колеги з США чи є такі аналоги в його країні.

Драже «Ундевід»; «Тіофосфамід»; свічки з синтоміцином; таблетки «Пірамінал»; сульфадимезин в таблетках; коразол в ампулах; таблетки «Аллахол»; мазь «Мікосептин»; гемофобін; неоміцин; нефридін; окситетрациклін.

4. Перекладіть способи застосування лікарських засобів англійською мовою і напишіть листа до свого колеги з Великої Британії з проханням про пораду.

- 12 драже аміназіна по 0,025 г. Призначити по 1 драже 3 рази на день після їжі.

- 10 ампул лідази по 0,1 г. Призначити по 1 мл. через день підшкірно біля місця ураження.

- 20 таблеток «Седалгін». Призначити по 1 таблетці 2 рази на день.

- 25 г. 2% мазі тетрацикліну. Призначити намазувати місце ураження 2 рази на добу у вигляді пов'язки.

5. Складіть діалог питання-відповідь, використовуючи дані слова: encourage, be interested in, inspire, influence, one`s choice, be an expert in pharmacy, do research work, contribute to..., help people in need, useful profession, devote one`s life to... .

6. Напишіть есе та тему «Медичне страхування у США», яке включає позитивні та негативні сторони:

- On the one side, health insurance proves to be quite efficient, because...
- On the other side, health insurance fails to solve all the health care problems.

Besides, it`s quite a costly thing, and the majority of people can`t afford it.

- To sum it up, I believe all its disadvantages are outweighed by its merits.

7. Підготуйте доповідь та презентацію у Power Point на тему «Порівняльна характеристика життя студентів у НФаУ та Aston Pharmacy School (Велика Британія)».

8. Поясніть наступні фармацевтичні визначення:

- What is the definition of term «an active pharmaceutical ingredient»?
- What is «an active ingredient»?
- How is «a binder» termed?
- What ingredients act as binders?
- Is an ingredient often used to act as disintegrant?

9. Презентуйте власний новий лікарський засіб, використовуючи надані фрази:

- There is an acute demand in new drugs.
- No medicine is found to cure...
- The globe is plagued with such incurable diseases as HIV, AIDS etc.
- to eliminate these diseases completely...
- to relieve a pain...

10. Виберіть одне із тверджень та поясніть власний погляд:

• The Pharmaceutical Chemistry is concerned with health care – the design, chemical synthesis and testing of new medicines.

• The chemical elements are listed in the periodic table and what the main value of it is.

- Water takes many different forms on earth and why humans require water.
- Proteins and amino acids are considered the alphabet of life and why.

- The body uses carbohydrates and what the body feels when this process goes fast or slow [10].

Висновки. Проведене дослідження дало підстави для висновку: засвоєння лексико-граматичних знань і формування мовленнєвих ділових умінь відбувалося у процесі моделювання типових професійних ситуацій на заняттях з англійської мови майбутніх фармацевтів, що сприяло активізації навчально-пізнавальної діяльності та формуванню у студентів культури ділового спілкування. Успішне виконання студентами пропонованих вправ і завдань у процесі експерименту сприяло формуванню культури англомовного ділового спілкування майбутніх фармацевтів.

До перспектив подальших наукових досліджень слід віднести: практичне використання наших висновків, рекомендацій у роботі інших викладачів іноземної мови фармацевтичних, медичних, хімічних факультетів ВЗН, виявлення комунікативного потенціалу інших фахових дисциплін, таких як «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія української культури», «Етика та естетика» для формування культури ділового спілкування, і шляхів реалізації цього потенціалу; вивчення зарубіжного досвіду оволодіння студентами культурою ділового спілкування; розробка моніторингу розвитку професійної культури майбутніх фахівців фармакологічних спеціальностей новітніми засобами, зокрема засобами Інтернет; удосконалення культури ділового спілкування майбутніх фармацевтів під час отримання другої освіти, у дистанційному навчанні тощо.

Література

1. Андреев В.И. Деловая риторика. Практический курс делового общения и ораторского мастерства / В.И. Андреев. – М. : Народное образование, 1995. – 205 с.

2. Баева О.А. Ораторское искусство и деловое общение / О.А. Баева. – Минск : Новое знание, 2001. – 324 с.

3. Кондратенко О.О. Культура ділового спілкування майбутніх фармацевтів як наукова проблема / О.О. Кондратенко // Педагогіка та психологія : збірник наукових праць / за загальною редакцією : академіка І.Ф. Прокопенка, чл.-кор. В.І. Лозової. – Харків : ТОВ «Щедра садиба плюс», 2013. – Вип. 44. – С. 66-74.

4. Кондратенко О.О. Культура ділового спілкування як професійна риса майбутніх фахівців фармакологічного профілю / О.О. Кондратенко // Проблеми сучасної педагогічної освіти – Ялта, 2013. – № 40. – С. 78-82.

5. Леонтьев А.А. Педагогическое общение / А.А. Леонтьев. – М. : Знание, 1996. – 46 с.

6. Панфилова А.П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности / А.П. Панфилова. – СПб. : ИВЭСЭП: Знание, 2005. – 495 с.

7. Сагач Г.М. Мистецтво ділової комунікації / Г.М. Сагач. – К. : Київський ін-т банкірів банку «Україна», 1995. – 179 с.

8. Чернова Ю.К. Технология профессионально-ориентировочного обучения иностранному языку: монография / Ю.К. Чернова, Л.В. Юхненко. – М. : МГУС, 2001. – 116 с.

9. Шейнов В.П. Психология и этика делового контакта / В.П. Шейнов. – Минск, 1997. – 384 с.

10. Toryanik L. Understanding and Using English in Proficiency. Coursebook for University Students / L. Toryanik, A. Puzik. – Kh. : NPHaUPH, 2013. – 179 p.